

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Julija Naujėkaitė

THE IMPLEMENTATION OF THE
KYOTO TARGETS IN LITHUANIA
FROM A PERSPECTIVE OF MULTI-LEVEL
GOVERNANCE

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Management and Administration (03 S)

Vilnius, 2011

The Doctoral Dissertation was written during the period of 2007–2011 at Mykolas Romeris University.

Scientific Supervisor:

Prof. Dr. Imantas Lazdinis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration - 03 S)

Scientific Consultant:

Prof. Dr. Karsten Åström (Lund University (Sweden), Social Sciences, Sociology - 05 S) (2010-2011)

The Doctoral Dissertation is defended at Management and Administration Research Council of Mykolas Romeris University:

Chairman of the Council:

Prof. Dr. Habil. Stasys Puškorius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration - 03 S)

Members:

Prof. Dr. Habil. Adolfas Kaziliūnas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration - 03 S)

Prof. Dr. Habil. Vida Motiekaitytė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration - 03 S)

Prof. Dr. Habil. Borisas Melnikas (Vilnius Gediminas Technical University, Social Sciences, Management and Administration - 03 S)

Samuel Pufendorf Prof. Dr. Håkan Hydén (Lund University (Sweden), Social Sciences, Sociology - 05 S)

Opponents:

Prof. Dr. Habil. Vygandas Kazimieras Paulikas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration - 03 S)

Assoc. Prof. Dr. Per Wickenberg (Lund University (Sweden), Social Sciences, Sociology - 05 S)

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Management and Administration Research Council at Mykolas Romeris University on December 16, 2011, at 10.00 in the Conference Hall of Mykolas Romeris University (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on November 16, 2011.

The Doctoral Dissertation may be reviewed at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius, Lithuania) and library of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20 Vilnius, Lithuania).

My thanks to the staff of Lund University (Sweden), in especial the Department of Sociology of Law, for their cooperation, valuable guidance and constructive inputs into the doctoral dissertation. I am also very grateful to have had the opportunity to work at the Sociology of Law Department in Lund, during periods of my internships at Lund University, from 2008 till 2011.

My sincerest thanks to professor Karsten Åström, who has been supervising my work throughout my stays at Lund University – and to Måns Svensson for his supervision during the last period of my work at Lund University. My sincerest thanks for supervision to professor Imantas Lazdinis, my scientific supervisor at Mykolas Romeris University.

My sincerest thanks also to my family and friends for their permanent support, patience and trust.

The scholarships for the lasting internships at Lund University were kindly provided by the Swedish Institute, the Research Council of Lithuania and Mykolas Romeris University.

Dėkoju Lundo universitetui (Švedija), ypač Teisės sociologijos katedrai už bendradarbiavimą, vertingas konsultacijas ir konstruktyvų indėlį rengiant disertaciją bei galimybę dirbti katedroje ilgalaikių stažuotių Lundo universitete metu nuo 2008 iki 2011 metų.

Nuoširdžiai dėkoju profesoriui Karsten Åström, vadovavusiam disertacijos rengimui stažuotių metu ir Måns Svensson, kartu vadovavusiam darbui Lundo universitete paskutiniame darbo rengimo etape. Nuoširdžiai dėkoju už vadovavimą Mykolo Romerio universiteto profesoriui Imantui Lazdiniui.

Esu labai dėkinga savo šeimai ir draugams už nuolatinį palaikymą, tikėjimą ir kantrybę.

Stipendijas, lėmusias ilgalaikes stažuotes, maloniai suteikė Švedijos institutas, Lietuvos mokslo taryba bei Mykolo Romerio universitetas.

Julija Naujėkaitė

KIOTO PROTOKOLO ĮSIPAREIGOJIMŲ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE DAUGIAPAKOPIO VALDYMO KONTEKSTE

Disertacijos santrauka

Temos aktualumas

Klimato kaitos problemą ir jos galimus neigiamus padarinius gamtai ir žmonijai plačiai pripažino mokslininkai, dėl šios priežasties buvo imtasi visuotinių politinių veiksmų. Priėmus Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvenciją (1992 m.; toliau – JTBBKKK), vėliau buvo pasirašytas ir Kioto protokolas (1997 m.). Klimato kaitos problemos sprendimas tampa dar aktualesnis, artėjant pirmojo Kioto laikotarpio pabaigai¹.

Tokios tarptautinės sutartys kaip JTBBKKK ir Kioto protokolas įgyvendinamos valstybių teisės normomis ir teisės aktais. Norint suprasti įgyvendinimo procesus, pasirinktos daugiapakopio valdymo (toliau – DPV) ir teisės sociologijos teorijos. Taip galima pasitelkti vidines teisės perspektyvas ir kitus mokslus, tokius kaip politinius mokslus, valdymą ir sociologiją. Moksliniai klimatologijos tyrimai ir studijos turi būti vertinami taikant metodus tarp disciplinų, nes su klimato kaitos reguliavimo moksliniais tyrimais susijusios įvairios disciplinos. Šioje disertacijoje bus analizuojamas teisės aktų, susijusių su šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) emisijų mažinimu pramonės sektoriuje Lietuvoje, įgyvendinimas. Lietuvos Respublika yra viena iš Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybių narių. Lietuva ratifikavo JTBBKKK 1995 m., o Kioto protokolą – 2002 m. Ratifikuodama šiuos dokumentus, valstybė įsipareigojo iki 2012 m. sumažinti ŠESD emisijas 8 proc., palyginti su 1990 m.

Aktualūs tarptautiniai įvykiai

Ambicingas siekis sudaryti naują sutartį COP15/CMP5² susitikimuose Kopenhagoje 2009 m. liko neįgyvendintas. Dalyvavusios šalys nesutarė dėl tolesnių įsipareigojimų ir būdų, kaip visoms šalims tinkamai spręsti klimato kaitos problemą. Pagal Kioto protokolą 37 pramoninės šalys ir Europos Bendrija visų pirma privalo imtis veiksmų šalies viduje kovojant su klimato kaita ir vykdyti tarptautinius įsipareigojimus. Antra, Kioto protokolo šalims buvo suteikta kitų galimybių sumažinti ŠESD emisijas ne jų teritorijose. Ši galimybė atsiranda dalyvaujant lanks-

¹ Dar neaišku, kokia bus šio tarptautinio protokolo ateitis po 2012 m., kai baigsis pirmasis Kioto protokolo laikotarpis.

² JTBBKKK šalių konferencija (angl. *Conference of the Parties*; COP); Šalių konferencija yra Kioto protokolo šalių susitikimas (angl. CMP)

čiuosiuose Kioto protokolo mechanizmuose (vadinamuosiuose rinkos mechanizmuose; angl. *flexible mechanisms*) ir mažinant emisijas užsienyje.

JTBKKK vykdomasis sekretorius Yvo de Boer po Kopenhagos susitikimų teigė, kad nors nauja sutartis nebuvo pasirašyta, buvo pasiektas reikšmingas susitarimas. Pagal JTBKKK derybos Kopenhagoje buvo svarbios, nes jų metu klimato kaitos problema buvo tokia svarbi, kad ją aptarė vyriausybės. Susitarimas taip pat rodo, kad buvo susitarta dėl ilgalaikių visuotinių poveikio švelninimo priemonių ir prisitaikymo prie klimato kaitos. Be to, Kopenhagoje priimta daugybė sprendimų, kad būtų užbaigtas klimato kaitos veiksmų plano (angl. *climate change action*) įgyvendinimas.

Tolesnės derybos Kankūne 2010 m. buvo produktyvesnės nei tikėtasi. Vienas iš pagrindinių sutarčių reikšmingų punktų buvo susitarimas mažinti ŠESD emisijas abipusės atskaitomybės principu. Be to, vyriausybės sutarė dėl paketo, kad padėtų besivystančioms šalims spręsti klimato kaitos problemas. Tačiau JTBKKK vykdomoji sekretorė Christiana Figueres, kalbėdama po Kankūno derybų ir primindama Kopenhagos pasiekimus (ypač Kopenhagos susitarimą), vėl akcentavo ŠESD emisijų mažinimą ir taip pat pabrėžė, kad mažinti ŠESD išmetimus reikia kuo greičiau. Šis mažinimas turi būti susijęs su patikimomis atskaitomybės sistemomis, padėsiančiomis įvertinti tikrą pažangą.

JTBKKK oficialioje ataskaitoje numatoma, kad jeigu visi planuoti tikslai ir veiksmai bus visiškai įgyvendinti, „ŠESD emisijas bus galima sumažinti tik 60 procentų – o to, mokslininkų nuomone, reiktų, kad vidutinė temperatūra nepakiltų daugiau nei sutartais dviem laipsniais“ (JTBKKK oficialios išvados po COP16/CMP6 Kankūne, 2010). Netgi jei bus pasiektas dviejų laipsnių tikslas, jis neužtikrins to, kad labiausiai pažeidžiamos tautos išgyventų. Kaip teigiama Figueres kalboje, Tuvalu, Maldyvų, Kiribati, Vanuatu salos ieško būdų, kaip evakuoti jų visus gyventojus dėl kylančio jūros lygio ir sūraus vandens poveikio. Taigi atrodo, kad politinių susitarimų nepakanka.

Mokslinio tyrimo tikslas

Esamos tarptautinės klimato kaitos sutartys ir Europos Sąjungos teisės aktai aktyviai veikia skirtingus valdymo lygmenis, įskaitant nacionalines teisės sistemas ir administravimo modelius, kuriems skiriami atitinkami vyriausybės įgaliojimai ir pavedimai. Tarpvyriausybines klimato kaitos tarybas (toliau –TKKT³) ketvirtoje vertinimo ataskaitoje įgyvendinimas aprašomas taip:

³ TKKT – tai klimato kaitos vertinimo viena iš pagrindinių tarptautinių organizacijų (angl. *Intergovernmental Panel on Climate Change*; IPCC). TKKT įsteigė Jungtinių Tautų aplinkos apsaugos programa (UNEP) ir Pasaulinė meteorologijos organizacija (WMO), siekdamos pateikti pasauliui aiškų mokslinį požiūrį apie turimas klimato kaitos žinias ir jos galimą poveikį aplinkai ir socialinėms bei ekonominėms sąlygoms. (Organisation. IPCC [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ipcc.ch/organization/organization.shtml>; žiūrėta: balandžio 10, 2011).

Veiksmai, skirti sutarties įsipareigojimams įvykdyti, apima teisinius ir veiksmingus etapus. Teisinis įgyvendinimas vykdomas per teisės aktus, taisykles, teisinius potvarkius, įskaitant kitus veiksmus, tokius kaip vyriausybių pažangos perkeltiant tarptautinius susitarimus į nacionalinę teisę ir politiką administravimas. Veiksmingam įgyvendinimui reikalinga politika ir programos, skatinančios tikslinių grupių elgsenos ir sprendimų pokyčius. Tada tikslinės grupės imasi veiksmingų [klimato kaitos] švelninimo ir prisitaikymo priemonių (IPCC, 2008, p. 82)

Tarptautinių reikalavimų ir tikslų įgyvendinimas valstybėms ir jų vyriausybėms yra sunki užduotis. Atsižvelgdamos į valstybės politines, ekonomines, kultūrinės ir kitas aplinkybes, vyriausybės turi sukurti įgyvendinimo strategijas. Kokie valdymo lygmenys ir sektoriai bus paveikti? Kaip jie turėtų būti aptarti ir kokio atsako sulauksime?

Teisės normų įgyvendinimas įvairiais aspektais ir jų poveikis visuomenei yra vienas iš teisės sociologijos mokslinių tyrimų klausimų. Åström (1998, 2005), Hydén (2006), Svensson (2008), Svensson, Larsson (2009), Wickenberg (1998), Alkan Olsson J., Alkan Olsson I. (2008) ir kiti tyrė įgyvendinimą skirtingais aspektais.

Autorės nuomone, klimato kaitos teisės normos įgyvendinamos hierarchiniu principu bei susijusios su dalyviais įvairiose pozicijose įvairiuose lygmenyse (ši sąvoka darbe tikslinama). Hierarchinę tvarką sudaro įgyvendinimo grandinė, kuri apima tarptautinį lygmenį (JTBBKKK ir Europos Sąjungą), valstybės (Lietuvos Respubliką) ir administravimo institucijų lygmenis bei pramonės sektorių, kuris turi taikyti teisės normas savo veikloje. Tai yra formali įgyvendinimo struktūra. Kitas (lygiagretus) įgyvendinimas yra susijęs su tikrove visuomenėje ir jis yra sudėtingesnis. Klimato kaitos susitarimų nuostatai ir teisės normos daro įtaką ir sukelią atsaką visuomenėje. Remiantis teisės sociologijos perspektyva, galima susieti hierarchinį teisės normų įgyvendinimo principą su teisės poveikiu (atsaku) visuomenėje. Šiuo taip pat parodoma, kad teisės normų įgyvendinimą kartais lemia procesai, kylantys iš visuomenės (angl. *bottom-up process*).

Būtų žymus indėlis valdymo ir teisės sociologijos mokslams, jeigu klimato kaitos teisės aktų įgyvendinimas būtų analizuojamas iš DPV perspektyvos, kuri paremta valdžios sprendimų priėmimų dispresija skirtinguose teritoriniuose lygmenyse (Bache, Flinders, 2004).

Mokslinio tyrimo tikslas – remiantis DPV, pagerinti ŠESD emisijų mažinimo reikalavimų politikos įgyvendinimo supratimą.

Mokslinio tyrimo klausimas ir tyrimo potemės (uždaviniai)

Siekiant įvykdyti tyrimo tikslą, pagrindinis keliamas tyrimo klausimas yra toks:

Kaip Lietuva, konkrečiai pramonės sektorius, įgyvendina ŠESD emisijų mažinimo reikalavimus, nustatytus Kioto protokolu ir Europos Sąjungos teisės aktais?

Mokslinis tyrimas atliekamas pasitelkiant empirines studijas trijose pagrindinėse šalies energetikos pramonės bendrovėse ir vienoje trąšų sektoriaus bendrovėje. Šie pramonės sektoriai pasižymi beveik didžiausiomis ŠESD emisijomis ir privalo dalyvauti Europos Sąjungos ŠESD emisijų prekybos sistemoje (toliau – ES EPS).

Lietuva tapo Europos Sąjungos nare 2004 m. Nuo tada šalies įstatymai ir norminiai aktai turi būti suderinti su ES teisynu *acquis communautaire*. Tokiu būdu atsiranda vertikali įgyvendinimo perspektyva. Teigiama, kad „ES politika ir politikos kūrimas turėtų būti laikomas daugiapakopiu valdymu“ (Benz, Zimmer, 2008, p. 1).

Europos Sąjunga tapo viena iš pagrindinių klimato kaitos problemų sprendėjų. ES politika ir reglamentai dėl klimato kaitos yra ambicingesni nei įsipareigojimai pagal Kioto protokolą. Tačiau įsipareigojimų vykdymas mažinti ŠESD emisijas pramonės sektoriuje, dalyvaujančiame ES EPS, šiuo metu atrodo kaip sėkmingas įgyvendinimas. Tačiau kas šiuo atveju yra sėkmė? Kas slypi po oficialiais ŠESD emisijų mažinimo skaičiais pramonės sektoriuje?

Norint tai suprasti, mokslinis tyrimas bus atliekamas remiantis tarpdisciplininiais DPV, teisės sociologijos ir viešojo administravimo aspektais. Tai yra nuodugnus metodas, padedantis suprasti kontekstą, kuriame skirtinguose įgyvendinimo pakopose atsiranda normos (pvz., elgsenos ir kt.). Taigi yra formali norminių aktų (taisyklių) įgyvendinimo struktūra ir tikrovė, kitaip tariant – teisė ir visuomenė. Norint atskleisti šį požiūrį ir išnagrinėti pagrindinį tyrimo klausimą, nagrinėjamos šios tyrimo potėmės (tyrimo uždaviniai):

1. Teisės sistemų, susijusių su ŠESD mažinimu, apibūdinimas ir analizė bei jų vienos su kita santykis;
2. Vyrąjančių veiksnių ir normų, turinčių poveikio dalyviams kiekviename įgyvendinimo lygmenyje, vertinimas;
3. Pramonės sektoriaus atsakas (grįžtamasis ryšys) politikos įgyvendinimo procese.

Mokslinis darbo naujumas

Šis mokslinis darbas yra originalus tuo, kad mokslas ir viešojo administravimo studijos yra grindžiamos darna tarp disciplinų – tyrimas atliekamas remiantis DPV, viešojo administravimo ir teisės sociologijos aspektais. Tyrimo metu nagrinėjamas naujų taisyklių, sąlygojančių ŠESD išmetimų sumažinimą, politikos įgyvendinimas. Remiantis tarpdisciplininio požiūriu ir įvairiais aspektais, siekiama pagilinti politikos įgyvendinimo sampratą, teisės aktų poveikį bei jų sąveiką.

Darbo apimtis

Disertaciją sudaro įvadas ir šešios dalys, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas (144 literatūros šaltiniai) ir 9 priedai. Darbe pateikta 15 lentelių ir 7 paveikslai. Darbo apimtis – 129 puslapiai (be priedų).

Disertacijos struktūra

Pirmoji disertacijos dalis „Teorinis pagrindimas: daugiapakopis valdymas ir įgyvendinimo aspektai“ apima teorinius kelių disciplinų, kurios yra siejamos disertacijoje, aspektus. Pirmiausia pristatomas DPV teorinis pagrindimas, DPV aspektai ir atlikti moksliniai tyrimai šiose srityse, apimančios susijusias disciplinas ir politikos sritis. Siekiant įgyti visapusišką valdymo permainų supratimą, valdymas turėtų būti apibūdinamas remiantis „stipresnėmis tarpdisciplininėmis orientacijomis, apimančiomis politiką, teisę, viešąjį administravimą, ekonomiką <...>, taip pat sociologiją, geografiją ir istoriją“ (Van Karsbergen ir Van Waarden, 2004, p. 143). Todėl, antra, apžvelgiami moksliniai tyrimai, nagrinėjantys įgyvendinimo problemą politikos ir administravimo požiūriu. Trečia, pateikiami moksliniai darbai, apimančios ES teisės įgyvendinimą. Ketvirta, pristatomi tyrimai, apimančios aplinkosaugos politiką, DPV bei klimato kaitą. Galiausiai akcentuojamos DPV, politikos įgyvendinimo ir teisės sociologijos sąsajos.

Antrojoje dalyje „Metodologija“ pateikiama taikomų metodų, renkant tyrimo empirinius duomenis, atranka bei apibrėžiamas duomenų vėlesnis panaudojimas. Analizėje ŠESD mažinimo politikos įgyvendinimas nagrinėjamas, vadovaujantis įvairiais lygmenimis – tarptautiniu, valstybiniu, administraciniu ir pramonės (dėl tyrimo specifikos, vėliau naudojama „plotmės“ (angl. *arena*) sąvoka). Šioje dalyje pateikiama plotmių klasifikacija, jų pristatymas ir metodologinės tyrimo priemonės.

1 lentelė. Lygmenys ir su jais susijusios plotmės politikos įgyvendinime

Lygmuo	Plotmė (angl. <i>arena</i>)	Dalyviai / Institucijos
Viršvalstybinis	Tarptautinė / JT (Jungtinės Tautos) ir Europos Sąjunga	JTBKKK Sekretoriatas, Europos Komisija (Klimato politikos generalinis direktoratas „DG CLIMA“) ⁴
Valstybės	Nacionalinė / Lietuvos Respublika (N)	LRS Aplinkos apsaugos komiteto atstovai, LR Aplinkos ministerijos atstovai
Subvalstybinis	Administracinė (administraciniai vienetai – organizacijos) (A ir A ¹)	Lietuvos Aplinkos apsaugos agentūros, Regionų aplinkos apsaugos departamentų bei susijusių valstybės institucijų atstovai; viešųjų įstaigų (pagal atitinkamus įgaliojimus vykdyti užduotis) atstovai, kitų susijusių ne valstybinių įstaigų (įmonių) ir organizacijų atstovai

⁴ Jungtinių Tautų Organizacija (JTO) ir Europos Sąjunga veikia remiantis iš dalies skirtingais principais, tačiau JTO ir ES priskiriamos vienai tarptautinei plotmei dėl jų teisės aktų viršenybės principo

1 lentelės tęsinys

Lygmuo	Plotmė (angl. arena)	Dalyviai / Institucijos
Visuomenė	Pramonės (I)	Įmonių, įtrauktų į nacionalinį ŠESD apyvartinių taršos leidimų (ATL) paskirstymo planą (vėliau – ES ŠESD ATL prekybos sistemoje dalyvaujančių veiklos vykdytojų (įmonių) sąrašą), atstovai.

Lentelė sudaryta autorės, remiantis Hydén (2004) teisės aktų įgyvendinimo grandine. Pateikiamas tyrimo duomenims ir rezultatams pristatyti naudojamas interviu dalyvių (respondentų) kodavimas N, A, A¹ and I.

Šioje dalyje pristatomi tyrimo etapai, kurie atlikti rengiant disertaciją – išskirti atskiri tiriamieji darbai (studijos, angl. *study*). Tai pirminė studija ir tyrimo dalyvių atrankos procedūra (1 etapas), teisės aktų ir dokumentų analizė (2 etapas) bei pusiau struktūrizuotų interviu studija (3 etapas).

Pirminė studija. Šios užduotys buvo iškeltos per tiesioginį stebėjimą:

- Įgyti žinių apie tyrimo sritį per santykį su pažinimo objektu;
- Identifikuoti teisinius aktus, apibrėžiančius reikalavimus ŠESD emisijų sumažinimui, išanalizuoti jų tipus bei viršenybę;
- Išnagrinėti veikėjus skirtingose plotmėse, kurie susiduria su teisiųjų taisyklių ŠESD emisijų sumažinimui kūrimu bei įgyvendinimu;
- Stebėti santykius bei galios aspektus tarp veikėjų skirtingose plotmėse ir stebėti, kaip interesai yra reprezentuojami;
- Apžvelgti tarptautines ir išanalizuoti nacionalines oficialias ataskaitas apie ŠESD emisijas iki Kioto protokolo nustatytu (2005–2007) bei pirmuoju Kioto protokolo (2008–2012) laikotarpiams.

Kokybinio tyrimo dalyvių atrankai naudojamas centrinės dispozicijos vietos (angl. *centrally placed courses*) principas (Esaïsson, Gilljam et al., 2004). Siaurinant atranką ir nustatant tikslią tyrimo imtį, naudojama kriterijų atranka, stratifikuotoji tikslinė atranka bei sniego gniūžtės atrana (Bitinas et al. 2008, p. 102–104).

Įstatyminės bazės ir dokumentų studija. Šios užduotys buvo numatytos vykdyti tyrimo metu:

- Surinkti ir susisteminti empirinius duomenis (susijusią įstatyminę bazę) kiekviename politikos įgyvendinimo lygyje;
- Apibrėžti įstatyminės bazės sferas, tiesiogiai arba netiesiogiai susijusias su ŠESD emisijų mažinimu ir leidimų išdavimais operatoriams;
- Identifikuoti tam tikrą įstatyminės bazės kryptį;
- Remiantis įstatymais ir poįstatyminiais teisės aktais, identifikuoti institucijas ir jų įgaliojimus.

Įstatyminės bazės ir dokumentų studijos metu buvo taikomas turinio analizės tyrimo metodas. Pagrindinis dėmesys, analizuojant teisės aktus, skirtas api-

brėžti užduočių paskirstymo struktūrą bei kompetencijų sritis tarp institucijų valstybėje, tarp administravimo institucijų bei kitų įstaigų ir organizacijų.

Antroje lentelėje pateikiamos nagrinėjamos plotmės ir su jomis susijusių teisės aktų rūšys.

2 lentelė. Plotmės ir su jomis susiję teisės aktai

Plotmė	Susijusę teisės aktai
Tarptautinė	<ul style="list-style-type: none"> • Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija; • Kioto protokolas; • Antrinės Europos Sąjungos teisės aktai: susijusios direktyvos, reglamentai ir sprendimai.
Nacionalinė	<ul style="list-style-type: none"> • Įstatymai, patvirtinti LR Seimo (įstatymų leidžiamosios valdžios); • Poįstatyminiai teisės aktai, kiti LR Seimo priimti teisės aktai, LR Vyriausybės priimti teisės aktai, individualūs valdymo aktai (įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios).

Iš dalies struktūrizuoto interviu studija. Empiriniams duomenis kokybiniui tyrimui gauti taikytas kitas duomenų rinkimo metodas – individualusis giluminis ekspertų interviu. Pusiau struktūrizuoti interviu imti trimis etapais: rugsėjo 22 d.–spalio 7 d., gruodžio 17–28 d., 2010 ir vasario 28 d.–kovo 4 d., 2011 m. Iš viso imti 22 interviu nuo 40 min. iki pusantros valandos trukmės (kalbėtasi su žmonėmis, kurie dirba valstybės ir administracinėse institucijose ir pramonės įmonėse). Garantuojant tyrimo dalyviams konfidencialumą, interviu buvo įrašomi. Vėliau atlikti daugiau nei 200 psl. apimties interviu išrašai.

Klausimai tyrimo dalyviams sudaryti remiantis teisės sociologijoje naudojamomis dimensijomis: motyvais ir norais, žiniomis, galimybėmis ir apribojimais (Hydén, Wickenberg, 2008, p. 153–156), kurios veikia normų (elgsenos ir pan.) susiformavimą. Tuo pačiu studijos metu siekiama atskleisti susijusių klimato kaitos teisės aktų poveikį juos įgyvendinant įvairiose plotmėse.

Trečia lentelė pateikia interviu duomenų meta-analizės schemą.

3 lentelė. Kategorijų ir plotmių schemos matrica

Tyrimo dalyvai / Kategorija	Nacionalinė plotmė			Administracinė plotmė			Pramonės plotmė		
	Tyrimo dalyvis	Tyrimo dalyvis	Tyrimo dalyvis	Tyrimo dalyvis	Tyrimo dalyvis	Tyrimo dalyvis	Tyrimo dalyvis	Tyrimo dalyvis	Tyrimo dalyvis
1-a kategorija	X	X			X	X	X	X	
2-a kategorija		X	X	X				X	X
3-a kategorija		X	X		X	X	X	X	
4-a kategorija	X	X			X	X	X	X	
5-a kategorija	X		X	X		X	X		X

Nagrinėjant duomenis, išskirtos šios kategorijos (nagrinėjamos temos): maža vastybė (1), žinios (2), gamybos nutekėjimo rizika į trečiąsias šalis (3), priemonės reikalavimų įgyvendinimui (4), gyvenimo sąlygos ir prioritetai (5).

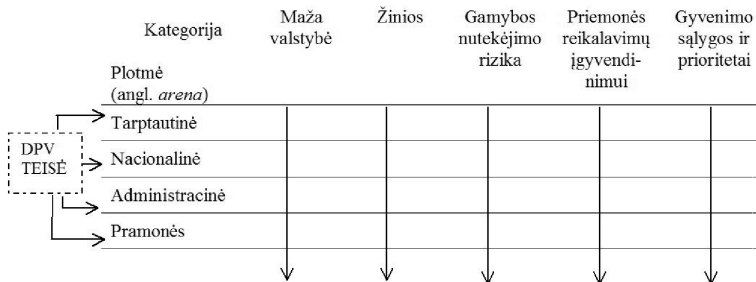
Trečiojoje disertacijos dalyje „Teisinė struktūra ir valdžios pasiskirstymas“ atlikta susijusių teisės aktų analizė. Taip pat šioje dalyje analizuojamas valdžios pasiskirstymas, veikiantis ŠESD emisijų mažinimą. Detalizuojamas užduočių ir kompetencijos sferų padalijimas atskirose plotmėse – išskiriami įgaliojimai ir savitarpio santykiai tarp institucijų ir pramonės įmonių. Remiantis šia sprendimų priėmimo institucijų dispersija, nagrinėjamas politikos įgyvendinimas atskirose plotmėse.

Atlikta teisės aktų analizė, siekiant pristatyti aktualius ES teisės aktus, susijusius su JT BKKK ir Kioto protokolu, akcentuojant reikalavimus mažinti ŠESD emisijas ir tolimesnį to poveikį įvairiose plotmėse. Išnagrinėjama Europos Sąjungos klimato teisė. Išdėstomas pagrindinės direktyvos (direktyvos 2003/87/EC, nustatančios ŠESD ATL prekybos sistemą Europos Sąjungoje) įgyvendinimas nacionalinėje ir administracinėje plotmėse bei jos santykis su pramone. Pateikiama pagrindinių užduočių, įgyvendinant direktyvą, paskirstymo tarp institucijų schema.

Ketvirtojoje dalyje „Empirinių duomenų pristatymas“ pateikiami apibendrinti empiriniai duomenys, surinkti imant interviu Lietuvoje įvairiose institucijose ir įmonėse (valstybės ir administracinės institucijose bei pramonės įmonėse). Kategorijos sudarytos identifikuojant tematiką (temas) interviu metu. Dauguma kategorijų sudarytos remiantis interviu klausimais bei intuityviai nustatant ypatumus (temas, modelius (angl. *pattern*)). Skirtingi požiūriai padeda išnagrinėti skirtumus (supratimą) tarp atskirų plotmių, kas veikia geresnį politikos įgyvendinimą bei daugiapakopį valdymą.

Dalies skyriai pristato penkias pagrindines kategorijas (temas): maža valstybė (1), žinios (2), gamybos nutekėjimo rizika (3), priemonės reikalavimų atitikimui (4), gyvenimo sąlygos ir prioritetai (5). Pateikiami nacionalinės, administracinės ir pramonės plotmių temas grindžiantys teiginiai (interviu citatos) bei jų apibendrinimas.

Penktoji dalis „Analizė ir tyrimų rezultatai“ apjungia DPV teorinius aspektus, teises struktūras ir ištirtas plotmes. Analizė pradedama teoriniais apsvaistymais, kuriuos seka atsakas į DPV ir teisės normas skirtinguose analizuojamose plotmėse. Disertacijos tyrimo rezultatai analizuojami remiantis tokia schema:

1 pav. DPV ir teisiųjų sistemų sąsaja su plotmėmis ir kategorijomis

Nors yra skirtingi DPV analizės aspektai, disertacijoje DPV yra suprantamas kaip Europos Sąjungos valdymo sistema, kurioje skirtinguose sudėtinuose teritoriniuose lygiuose veikia valdžios sprendimų priėmimo dispersija. Vertikali plotmių sąveika turi didelį vaidmenį valdymui, taip pat kaip ir teisės aktų įgyvendinimui ir užduočių (atsakomybės) administracinėms įstaigoms paskirstymui. Kiekviena plotmė įgyvendina savo „uždavinius“ ir turi savas valdžios galias. Klimato kaitos (ŠESD emisijų mažinimo) politikos įgyvendinimo rezultatai parodo, kad reikalavimai yra teisiškai patvirtinami tarp valstybių. Tai sudaro sąlygas hierarchiniam (angl. *top-down*) politikos įgyvendinimo procesui bei vertikalioms DPV sąveikoms.

Reikalavimai mažinti ŠESD išmetimą turi būti toliau įgyvendinami valstybei randant būdus, kaip vykdyti įsipareigojimus. Pramonės veikla yra ŠESD emisijų šaltinis, taigi šis sektorius yra veikiamas labiausiai. Horizontalios sąsajos disertacijoje apibrėžia atskiros plotmės tiek valstybės įstaigų, tiek ne valstybinių ir ne administracinių struktūrų (įmonių, organizacijų, įstaigų) dalyvavimą. Horizontalios sąsajos pasireiškia ir per bendradarbiavimą su asociacijomis (pvz. su Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija) ir konfederacija (Lietuvos pramoninkų konfederacija), konsultacinėmis įmonėmis bei nepriklausomais vertintojais, atliekančiais kasmetinį įmonių, įtrauktų į nacionalinį ATL paskirstymo planą (NPP), ŠESD emisijų įvertinimą. Tačiau vertikali sąveika vaidina didesnę vaidmenį formaliaje hierarchiniame (angl. *top-down*) įgyvendinime.

Disertacijoje atskleidžiama, kad Lietuvos Respublikos Seimas ir Vyriausybė turi politinę ir įstatymų leidžiamąją valdžią šalyje nustatant ŠESD emisijų mažinimą. Rezultatai rodo, kad Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komitetas ir Aplinkos ministerija yra pagrindinės susijusios su klimato kaitos politikos kūrimu, koordinavimu ir įgyvendinimu institucijos. Teisinių sistemų pristatymas taip pat rodo, kad šių institucijų veiksmas yra koordinuojami su atitinkamomis institucijomis toje pačioje plotmėje (horizontalūs ryšiai). Patvirtinus įstatymus ir poįstatyminius teisės aktus, reikalavimai mažinti ŠESD išmetimus yra įteisinti ir pavedimai (atsakomybė) yra paskirstyta institucijoms kitose plotmėse. Administravimo įstaigos gauna pavedimus tam, kad būtų įvykdyti bendri šalies tikslai. Svarbiausios administracinės institucijos įgyvendinant ŠESD emisijų mažinimo reikalavimus yra Regionų aplinkos apsaugos departamentai ir Aplinkos apsaugos agentūra, koordinuojanti jų veiklą; Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas bei Nacionalinis akreditacijos biuras. Horizontali sąveika apima bendradarbiavimą su VĮ Energetikos agentūra, nepriklausomais vertintojais ir privačiomis konsultacinėmis įmonėmis.

Pavedimai administracinėse įstaigose yra priimami kaip formalūs įpareigojimai. Tačiau jų įgyvendinimas reikalauja atitinkamų žinių ir gebėjimų.

Kokybinio tyrimo rezultatai išskiria penkias kategorijas (temas), kurios yra analizuojamos DPV, teisės aktų bei sudarytos plotmių schemeje. Nagrinėjant temas, nustatoma, kokie veiksniai veikia kiekvienos plotmės dalyvius.

Pirmoji kategorija – *maža valstybė* – atskleidžia mažos valstybės galimybes (arba apribojimus) ekonominiu požiūriu ir įvertina teisės viršenybės poveikį. Privalomas Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas gali būti laikomas kaip skatinantis veiksnys valstybėje, sąlygojantis vėlesnes aplinkos apsaugos pasekmes (naudą). Svarbiausias nustatytas apribojimas šioje kategorijoje yra šalies priklausomybė nuo kitų valstybių gamtinių išteklių – išskiriamas dujų importas ir energetinio saugumo problema. Administracinėje plotmėje yra įprasta (laikoma norma) priimti įgyvendinimui skirtus pavedimus kaip formalius potvarkius. Čia taip pat pabrėžiama priklausomybė Europos Sąjungai. Suvaržymai – arba negalėjimas veikti pokyčių – yra iškeliami pramonės įmonėse. Rezultatai parodo, kad teisės aktų viršenybės poveikis yra skatinantis veiksnys, veikiantis teigiamas pasekmes, susijusias su ŠESD emisijų mažinimu Lietuvoje.

Antroji kategorija – *žinios* – yra identifikuojama per klimato kaitos problemos supratimą, teisės aktų žinojimą bei technologines žinias, reikalingas, kad būtų sumažintos ŠESD emisijos gamyboje. Pokalbiai su vadovais ir ekspertais valstybės institucijose atskleidžia, kad ankstyvas ir sėkmingas švietimas paskatintų visuomenės sąmoningumo lygio kėlimą. Tyrimo dalyviai, dribantys administracinėse institucijose, taip pat pabrėžia švietimo svarbą. Kompetencija ir technologinės žinios yra išskiriamos kaip skatinamasis veiksnys, veikiantis pavedimų įgyvendinimą. Apribojimai atskleidžia, kad nauji pavedimai ne visuomet yra lydimi atitinkamais mokymais ar reikiamomis išlaidomis, o tai užtikrintų tinkamas viešas paslaugas. Taigi tampa norma, kai administracinės institucijos oficialiai (pagal nustatytus teisės aktų pavedimus) ir neoficialiai bendradarbiauja su ne valstybės institucijomis (įstaigomis, įmonėmis), kurioms pavesta atlikti tam tikras užduotis, susijusias su ŠESD mažinimo reikalavimų įgyvendinimu. Bet kokiu atveju, dėl užduodamų klausimų pramonės sektorius skatina administracines įstaigas tobulėti. Įmonių atstovai pabrėžia aiškių teisės aktų reikalavimų ir technologinių žinių būtinybę – tai turėtų būti įprasta (yra laikoma norma) įgyvendinant ŠESD emisijų mažinimą. Pramonės sektoriui yra įprasta turėti horizontalias ir vertikalias sąveikas dėl noro įgyti žinių.

Trečioji kategorija – *gamybos nutekėjimo rizika* – yra identifikuojama per konkurencingumą, rinkos taisykles, pelningus sprendimus ir investicijas. Esamos technologinės sąlygos apibūdina galimybes arba apribojimus (kuo naujesnė technologija – tuo didesnės galimybės pasiekti privalomą ŠESD mažinimą). Skatinamasis veiksnys šalyje yra suinteresuotumas išlaikyti pramonę šalyje dėl biudžeto pajamų ir didesnio užimtumo lygio. Nors trečiosios šalys (ne ES valstybės narės) vilioja perkelti į savo šalį gamybą dėl žemesnių teisės aktų standartų ir lankstesnės mokesčių sistemos.

Administracinių įstaigų ir susijusių organizacijų atstovai pažymi spartų reikalavimų pramonės sektoriui, dalyvaujantiems ES EPS, griežtėjimą (tai laikoma norma). Jie teigia, kad perėjimas prie švaresnių technologijų ir nekonkurencingų

technologijų atsisakymas sąlygotų reikalavimų atitikimą. Atitinkamai pramonės sektoriaus atstovai mini gamybos perkėlimo galimybę ir atskleidžia technologinių pokyčių apribojimus – laiką ir realias technologines galimybes. Pramonės sektoriaus atstovai taip pat akcentuoja, kad gamybos nutekėjimas veiktų mažesnes valstybės pajamas (per mokesčius) ir nedarbingumą.

Ketvirtoji kategorija – *priemonės reikalavimų įgyvendinimui* – atskleidžia griežtėjančius aplinkosauginius reikalavimus mažinti ŠESD emisijas kartu su ES EPS etapais bei apima atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo galimybes. Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas, ES EPS etapai ir numatytos baudos už reikalavimų nesilaikymą yra skatinantys veiksniai įgyvendinti reikalavimus. Nors išoriniai veiksniai (tokie, kaip ekonomikos ūkio pasikeitimas) istoriškai sąlygojo ŠESD emisijų sumažinimą, tačiau šiandien investicijos į švaresnes technologijas ir teisės aktų laikymasis veikia reikalavimų sumažinti ŠESD įgyvendinimą.

Penktoji kategorija – *gyvenimo sąlygos ir prioritetai* – atskleidžia bendrą santykį ir požiūrį į klimato kaitos problemą. Paaškinami skatinantys elgtis vienaip ar kitaip dėl klimato kaitos problemos veiksniai. Šie veiksniai dažniausiai yra susiję su kitais išoriniais faktoriais – tokiais kaip gyvenimo sąlygos, ekonominė įmonių padėtis ir bendra šalies situacija. Priklausomai nuo tiesioginio klimato kaitos poveikio ir gyvenimo sąlygų, požiūris ir prioritetai yra skirtingai vertinami.

Šeštoje dalyje pateikiamos disertacijos išvados ir pasiūlymai. **Šios dalies išvadas dėl Kioto protokolo reikalavimų įgyvendinimo Lietuvoje galima padaryti tik išanalizavus teorinius DPV (t.y. sprendimų priėmimo dispersijos atskirose plotmėse) aspektus bei kartu žvelgiant iš atskiros teisės sociologijos perspektyvos. Šis metodas tarp atskirų mokslo sričių naudojamas retai, tačiau padeda rasti naujų DPV sprendimų ir metodų, įgyvendinant išipareigojimus mažinti ŠESD kieki. Išanalizavus mokslinę DPV literatūrą, ir teisės aktų įgyvendinimą, buvo parengtas tyrimo modelis; pagal šį modelį nagrinėjamos tarptautinės, šalies, administracinės ir pramonės plotmės, kuriose valdžios santykiai paskirstyti įvairiems dalyviams. Dėl šios priežasties modelyje naudojamas hierarchinis DPV ir teisės normų įgyvendinimas. Šiuo aspektu DPV vertinamas per dominuojančias vertikalias tiesiogines ir netiesiogines plotmių sąveikas. Taip pat pasireiškia ir horizontalios sąsajos tarp valstybinių, nevalstybinių ir neadministracinių įstaigų.**

1. Teisės sistemų, susijusių su ŠESD mažinimu, apibūdinimas ir analizė bei jų vienos su kita santykis

Disertacijoje siekiama apibūdinti teisės sistemas, susijusias su ŠESD kiekiu mažinimu, todėl nagrinėjamos kelios teisinių dokumentų rūšys. Joms priskiriama JT BKKK, Kioto protokolas ir atitinkami antriniai Europos Sąjungos teisės aktai,

susiję su ŠESD kiekiu mažinimu – pastaruosius valstybės narės privalo perkelti į nacionalinius teisės aktus. **ES teisės aktai atlieka apsauginį vaidmenį valstybėse narėse (taip pat Lietuvoje), šioms įgyvendinant JT BKKK ir Kioto protokolą, nes ES nustato žymiai griežtesnius kiekybinius ŠESD mažinimo išpareigojimus.** Be to, čia numatytos ir atitinkamos šių kiekių sumažinimo strategijos. Kartu ES teisės sistema yra privaloma, nes už ES teisės aktų nevykdymą nustatytos sankcijos. Todėl valstybėms narėms taikomi aukštesni ŠESD mažinimo tikslai. **Tai teigiamai veikia aplinką, nes kitu atveju valstybė nevykdytų tokio ŠESD kiekio mažinimo (kaip rodo rezultatai).**

Tarptautinius teisės aktus perkėlusios į nacionalinę teisę, valstybės institucijų pavedimai yra įteisinami – tiek valstybės, tiek administracinės institucijos gali teisėtai vykdyti atitinkamas užduotis šalyje (ir tarptautiniu lygmeniu). **Teisės sistemų analizė rodo, kad siekiant sumažinti ŠESD kiekį sukurtos kelios sistemos. Jos siejamos su atitinkama valstybės institucija, turinčia įstatymų leidžiamąją ar vykdomąją valdžią (Lietuvos Respublikos Seimas ar Vyriausybė). Dėl šios priežasties, kaip apibūdinta disertacijoje, daugeliui susijusių valdymo struktūrų nustatomos užduotys poįstatyminiais teisės aktais (rečiau – tiesiogiai ES teisės aktais). Čia kalbama apie tikslinį užduočių paskirstymą (angl. *task-specific jurisdiction*). Kaip rodo teorinė disertacijos dalis, tai būdinga II rūšies DPV. Įvairių institucijų ir veikėjų bendradarbiavimas toje pačioje ar skirtingoje plotmėje įtvirtinamas teisės aktais arba susiklosto praktikoje. Dėl šios priežasties bendradarbiaujant susidaro vertikalūs ar horizontalūs tiesioginiai ar netiesioginiai ryšiai, kurie taip pat atskleidžia DPV požymius.**

2. Vyraujančių veiksmų ir normų, turinčių poveikio dalyviams kiekviename įgyvendinimo lygmenyje, vertinimas

Norint trumpai apžvelgti pagrindinius skatinančius veiksmus, turinčius įtakos skirtingų ŠESD kiekio Lietuvoje politikos įgyvendinimo sričių dalyviams, pradedama nuo vieno labiausiai dominuojančio – viršenybę turinčių teisės aktų. Lietuvoje šis veiksnys ryškus, nes **valstybė privalo laikytis teisės aktų viršenybės principo, nors pati šalis laikoma nedidele. Suvaržymai kyla iš priklausomybės nuo kitų šalių gamtinių išteklių (pirmiausia – gamtinių dujų).** Kita vertus, išlieka nedidelė galimybė gauti išlygas ES teisės aktų nuostatuose, o tai Lietuvai suteikia papildomų galimybių. Privalomas ES teisės aktų įgyvendinimas verčia valstybės institucijas rengti teisės aktus, atitinkančius ES apribojimus. Vėliau administracinės institucijos privalo įgyvendinti joms skirtus teisės aktais pavedimus (administracinių įstaigų atstovai tokius pavedimus laiko norma). Pramonės sektoriuje paprastai apsiribojama taisyklių laikymusi, bet pažymimas galimybės nebuvimas veikti teisės aktų kūrimą. Kita vertus,

išvados rodo, kad aukščiausios galios teisės aktai prisideda prie teigiamo ŠESD emisijos mažinimo Lietuvoje.

Kitas, galbūt kiek ribojantis, bet teikiantis didelių galimybių veiksnys – žinios. Tai taip pat reiškia klimato kaitos klausimų, pokyčių būtinybės supratimą, teisės aktų ir technologijų išmanymą. Iš šalies patirties matyti, kad **kasmetinis ir nuolatinis mokymas galėtų būti dominuojantis veiksnys didinant visuomenės supratimą.** Administracinių įstaigų atstovai atskleidžia, kad atitinkamoms užduotims (pavedimams) vykdyti reikalingi įgūdžiai ir techninės žinios. Kita vertus, apribojimai netiesiogiai rodo, kad naujų užduočių ne visuomet pavyksta pasiekti, nes trūksta tinkamo mokymo ar išteklių. Todėl paprastai administracinės įstaigos kuria oficialų ir neoficialų bendradarbiavimą su nevalstybinėmis institucijomis, turinčiomis tam tikrų įgaliojimų (nepriklausomais vertintojais ar viešosiomis įstaigomis). Bet kokiu atveju pramonės sektorius verčia tobulėti – tai yra pagrindinis skatinantis veiksnys administracinėms įstaigoms. Apskritai, **aiškūs reikalavimai naujuose nacionaliniuose teisės aktuose ir tinkamo techninio mokymo užtikrinimas administracinėms institucijoms turėtų būti naudingi pramonės įmonėms, nors to ne visada pavyksta pasiekti.**

Stiprus skatinantys veiksnys kyla iš skirtingų sričių dalyvių baimės prarasti gamybą šalyje. Teisės aktų reikalavimai verčia keisti technologijas, norint gaminti aplinkai nekenkiančius produktus; kartu tai padeda sumažinti ŠESD emisiją. Technologiniai pokyčiai neatsiejami nuo papildomų renovacijai reikalingų išlaidų. Pokyčių neįgyvendinus, taikomos sankcijos ir kyla grėsmė, kad gamybos apimtis ir pelnas sumažės. Kita vertus, **gamybos sektorius priverstas keistis, kad jo gaminami produktai būtų konkurencingi Europos rinkoje. Šalyje pasireiškia siekis išlaikyti gamybą, nes pramoninė gamyba yra tiesiogiai susijusi su valstybės biudžeto pajamomis ir gyventojų gerove.**

Kitas skatinantis veiksnys veikti yra susijęs su gyvenimo lygiu ir pasirinkimu. Jis paaiškina veiksnių (ar neveikimo) varomosios jėgos ir klimato kaitos poveikio santykius. **Paprastai skatinantys veiksniai susiję su kitais išoriniais veiksniais – gyvenimo sąlygomis, ekonomine įmonės padėtimi ar padėtimi valstybėje apskritai.** Gyventojų pasirinkimas ar nuomonė gali smarkiai pasikeisti, atsižvelgus į didėjančią susirūpinimą klimato kaitos klausimais. Pasirinkimo pokytis turi tiesioginę įtaką pramonės sektoriui; tai aišku iš įvairių produktų paklausos. **Dėl šios priežasties, atsižvelgus į esamą tiesioginę klimato kaitos ir gyvenimo lygio įtaką, nuomonės ir pasirinkimai pagal svarbą pasiskirsto skirtingai.**

3. Pramonės sektoriaus atsakas politikos įgyvendinimo procese

Pramonės sektoriaus atsakas rodo, kaip praktiškai įgyvendinami teisės aktuose nustatyti reikalavimai mažinti išmetamų ŠESD kieki. **Teisės normose įtvir-**

tinti reikalavimai verčia pramonės įmones keisti technologijas, kad gamyba būtų ekologiškesnė. Todėl išmetamų ŠESD kiekis mažėja. Disertacijos rezultatai rodo, kad pramonės įmonės turi priemonių (t. y. ES EPS, atsinaujinančių išteklių ir lanksčiųjų Kioto mechanizmų naudojimas) šiems reikalavimams laikytis. Kita vertus, pramonininkai pabrėžia, kad reikia skirti daugiau laiko ir parengti ilgalaikius planus norint šiuos reikalavimus įgyvendinti; taip pat būtina išlaikyti nacionalinių teisės aktų nuoseklumą. Pramonės įmonės vadinamos „milžinu medinėmis kojomis“, t. y. kalbama apie jų apribojimą – lankstumo stygių. Gebėjimų stygių rodo rezultatai – jei nepavyksta pakeisti senų technologijų, kyla grėsmė prarasti pramonės sritis valstybėje.

Pramonės atstovų atsakymai taip pat atskleidžia įmonėms susirūpinimą keliančius dalykus, jų poreikius ir interesus. Atsakas išreiškiamas keliais būdais. Pirmiausia įmonės tiesiogiai kreipiasi į valstybės ir administracines institucijas. Antra, pramonės sektorius daro įtaką nacionalinei ir tarptautinei plotmėms per asociacijas. Be to, norėdamos įgyvendinti teisės normas, įmonės dažnai bendradarbiauja su nacionalinėmis ir tarptautinėmis konsultacinėmis įmonėmis. **Todėl disertacijos rezultatai rodo kelių rūšių santykius ir atstovavimą interesams – vertikalius ir horizontalius, tiesioginius ir netiesioginius santykius; kas būdinga DPV. Pramonininkų atsakymai taip pat parodo, kad stambūs Europos koncernai dažnai primeta taisykles per lobizmą; tai rodo stambių pramonės įmonių galią ir galimybes. Apskritai, reikalavimas sumažinti išmetamų ŠESD kiekį gali padidinti produktų kainą – nors tai nėra dėsnis, tačiau, labai tikėtina.**

Kaip Lietuva, konkrečiai – pramonės sektorius, įgyvendina ŠESD emisijų mažinimo reikalavimus, nustatytus Kioto protokolu ir Europos Sąjungos teisės aktais?

„Lietuva, pasirašiusi Kioto protokolą, prisiima įsipareigojimus kartu su visu pasauliu mažinti klimato kaitą“

Pokalbio citata

„Nė viena įmonė nepereis prie ekologiškesnės gamybos, jei dėl to sumažėtų jos konkurencingumas. Įmonė tai padarys tik tuomet, jei jos prekės taps konkurencingesnės“

Pokalbio citata

Grįžtant prie pagrindinės problemos, keliamas klausimas – kaip Lietuva, konkrečiai – pramonės sektorius, įgyvendina reikalavimus mažinti išmetamų ŠESD kiekį? Valstybė, ratifikavusi JTBBKK ir Kioto protokolą, taip pat kaip ES valstybė narė, turi tarptautinių ir Europos Sąjungos įsipareigojimų. Disertacijoje

atliekamas tyrimas, kuris grindžiamas teorine DPV samprata, apimančia keturias plotmes. Pagal jas sudaroma sistema hierarchiškai (angl. *top-down*) nagrinėti politikos įgyvendinimą. Viena iš tyrimo išvadų teigia, kad **teisės aktai dėl ŠESD kiekio mažinimo Lietuvoje nebūtų priimti ir įgyvendinami be tarptautinės konvencijos ir viršenybę turinčių ES teisės aktų, kuriuose įtvirtinami gerokai griežtesni nei Kioto protokolo reikalavimai.** Dėl šios priežasties Lietuva, įgyvendindama tarptautinius įsipareigojimus, reikalavimus mažinti ŠESD kiekį perkelia į nacionalinius teisės aktus – tai yra valstybės pareiga. Tuo pagrindu priimami ar keičiami atitinkami įstatymai (Klimato kaitos finansinių priemonių įstatymas ir kt.) ir poįstatyminiai teisės aktai (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl įgaliojimų įgyvendinti klimato kaitos finansinių instrumentų įstatymą, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas dėl ŠESD Apyvartinių taršos leidimų skyrimo ir prekybos jais tvarkos aprašo ir kt.). **Atitinkamai teisės aktai turi įtakos ir institucijoms. Tai leidžia sukurti institucinę struktūrą (sistemą) politikai įgyvendinti, norint mažinti išmetamų ŠESD kiekį nacionalinėje, o vėliau – ir administracinėje plotmėje.** Vėliau tiesioginė pareiga perkeliama į pramonės sektorių, kuris privalo praktiškai mažinti išmetamų ŠESD kiekį. Nepaisydama gerokai sumažinto išmetamų ŠESD kiekio dėl išorinių veiksnių (ūkio transformacijai po nepriklausomybės atgavimo, ekonominės recesijos ir kt.), valstybė privalo numatyti daugelį atitinkamų teisės aktų pokyčių, atsižvelgdama į ES klimato kaitos įstatymus. Savo ruožtu pokyčiai ir reikalavimai turi įtakos pramonės veiklai. Nors turima išmetamų ŠESD kiekio mažinimo priemonių (ES EPS, atsinaujinančių išteklių naudojimas, lanksčiųjų Kioto mechanizmų naudojimas), pramonės srityje jos įgyvendinamos ne nuo ES EPS pradžios, kai tie įsipareigojimai buvo įvesti. Disertacijos išvados rodo, kad atskirose plotmėse prioritetai ir skatinantys veiksniai skiriasi; tuo galima paaiškinti įtampą tarp dalyvių ir būsimus išmetamų ŠESD kiekio mažinimo rezultatus.

PASIŪLYMAI IR ATEITIES PERSPEKTYVOS

Disertacija pateikia keletą pasiūlymų DPV ir teisės sociologijos aspektu, kaip Lietuva gali įvykdyti ES teisės aktuose nustatytus išmetamų ŠESD kiekio mažinimo reikalavimus.

Daug dėmesio skirtina bendram visuomenės klimato kaitos ir jos poveikio supratimui; todėl **būtina užtikrinti tinkamą švietimą ir didinti sąmoningumą.** Be to, **teisės aktų nuostatų ar užduočių įgyvendinimas turėtų eiti lygiagrečiai su tinkamu mokymu administracinėse institucijose ir pramonės įmonėse – kartu peržiūrint žmogiškuosius ir finansinius išteklius.**

Būtų prasminga iširti stambių pramonės įmonių galimybes ir išlaidas, reikalingas pereinant prie ekologiškesnės gamybos, norint vykdyti vis griežtesnius

ES reikalavimus. Be to, **reikėtų išanalizuoti investicijų išlaidas ir jų poveikį galutiniams produktams, kartu ir visai visuomenei.** Iš čia kyla dilema – aplinkos apsaugos standartų laikymosi, pasirinkimo ir padarinių.

Derėtų aptarti mažos šalies galimybes turėti savo nuomonę, ginti ją ir atstovauti interesus, šias pastangas nuolat aktyvinti, bendradarbiauti su kitomis valstybėmis ir institucijomis tarptautinėje plotmėje.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Naujėkaitė, J., Lazdinis, I., Åström, K. Klimato kaitos reguliavimo koncepcija: jos įgyvendinimo tarpdiscipliniškumas. Doktorantų stažuotės užsienio mokslo centruose // Konferencijos medžiaga, 2011 m. kovo 17 d. Vilnius: Lietuvos mokslo taryba, p. 11–14.
2. Naujėkaitė, J. Tarptautinių klimato kaitos susitarimų įgyvendinimas vietiniame lygmenyje iš teisės sociologijos perspektyvos (originalo kalba – anglų k.: Implementation of International Climate Change Agreements on Local Level from the Perspective of Sociology of Law). *Norms between law and society – a collection of Essays from Doctoral Candidats from Different Academic Subjects and Different Parts of the World*. Hydén, H. (ed.). Lund studies in sociology of law 37, 2011. p. 149–166 // *printas spaudai*.
3. Naujėkaitė, J., Lazdinis, I. Klimato kaitos reguliavimo tarpsektoriškumas // Darnaus vystymosi strategija ir praktika: Mokslo darbai, 2009 Nr. 1 (3), p. 18–26.
4. Naujėkaitė, J. Kioto protokolo įsipareigojimų įgyvendinimas. Klimato kaitos ir darnaus vystymosi sąsaja // Darnaus vystymosi strategija ir praktika: Mokslo darbai, 2008 Nr. 1 (2), p. 51–60.

PRANEŠIMAI MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE

1. Naujėkaitė, J. Klimato kaitos reguliavimo koncepcija: jos įgyvendinimo tarpdiscipliniškumas. „Studentų mokslinės praktikos ir studentų mokslinių tyrimų 2011“ konferencija. Lietuvos mokslų taryba, 2011 m. kovo 17 d.
2. Naujėkaitė, J. Klimato kaita ir darnus vystymasis iš teisės sociologijos perspektyvos (originalo kalba – anglų k.: Climate Change and Sustainable Development from a Perspective of Sociology of Law). Vokietijos 2-asis sociologų suvažiavimas “Reshaping Nature: Old Limits and New Possibilities”. Helmholtz Aplinkosaugos tyrimų centras, UFZ (Leipzigas, Vokietija) 2009 m. lapkričio 5–7 d.
3. Naujėkaitė, J. Klimato kaitos reguliavimo tarpsektoriškumas. Mokslinė konferencija „Darnaus vystymosi strategija ir praktika“. Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir valdymo fakultetas, Aplinkos politikos katedra, 2009 m. gegužės 28 d.
4. Naujėkaitė, J. Klimato kaitos ir darnaus vystymosi sąsaja. Mokslinė konferencija „Darnaus vystymosi strategija ir praktika“. Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir valdymo fakultetas, Aplinkos politikos katedra, 2008 m. gegužės 29 d.

MOKSLINĖS STAŽUOTĖS

Mokslinės stažuotės Lundo universitete (Švedija) vyko 2008 m. rugpjūčio–lapkričio mėn., 2009 m. spalio mėn.–2010 m. gegužės mėn., 2010 m. rugsėjo mėn.–2011 m. spalio mėn.

Galimybės stažuotis užsienio centre suteikė Švedijos institutas, Lietuvos mokslo taryba ir Mykolo Romerio universitetas.

GYVENIMO APRAŠYMAS

ASMENINĖ INFORMACIJA

Vardas, pavardė	Julija Naujėkaitė
El.paštas	julija.naujekaite@gmail.com
Gimimo data	1976 m. rugpjūčio 14 d.

IŠSILAVINIMAS

2007 spalio–2011	Vadybos ir administravimo krypties doktorantūros studijos
Įstaiga	Mykolo Romerio universitetas
2008 m. rugpjūtis–lapkritis, 2009 m. spalio–2010 m. gegužė, 2010 m. rugsėjis–2011 m. spalio	Mokslinės stažuotės Lundo universitete (Švedija)
2005 spalio–2007 sausis	Viešojo administravimo magistro kvalifikacinis laipsnis (ES politikos ir administravimo programa)
Įstaiga	Mykolo Romerio universitetas
1999 rugsėjis–2001 liepa	Vadybos mokslo magistro kvalifikacinis laipsnis,
Įstaiga	Kauno technologijos universitetas
1994 rugsėjis–1999 birželis	Verslo administravimo bakalauro laipsnis
Įstaiga	Kauno technologijos universitetas

DARBO PATIRTIS

2010 gegužė–birželis	Lektorė
Darbovietė	Aplinkos ir darnaus vystymosi politikos dėstymas Mykolo Romerio universitetas
2009 rugpjūtis–spalis	Projektų vadovė
Darbovietė	Dalyvavimas klimato kaitos projekto – Lietuvos Respublikos 5-ojo Nacionalinio Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo pranešimo rengime UAB Cowi Lietuva
2005 vasaris–2009 vasaris	Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų registro vadybinė
Darbovietė	VšĮ Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas (2010 m. įstaiga pertvarkyta į biudžetinę įstaigą)

KALBOS

Lietuvių k. (gimtoji), anglų k. (puikiai), rusų k. (puikiai), vokiečių k. (patenkinamai)

MOKSLINIŲ INTERESŲ SRITYS

Klimato kaitos politika, aplinkosaugos politika ir administravimas, politikos įgyvendinimas, daugiapakopis valdymas, teisės sociologija

Julija Naujėkaitė

THE IMPLEMENTATION OF THE KYOTO TARGETS IN LITHUANIA FROM A PERSPECTIVE OF MULTI-LEVEL GOVERNANCE

Summary of Doctoral Dissertation

Background

Climate change, together with its possible negative outcomes for nature and humanity, has been widely recognized by scientists – and followed by global political actions. The United Nations Convention on Climate Change (1992; hereinafter, the UNFCCC) was followed by the Kyoto protocol (1997). The issue of how to deal with climate change is now of significant importance, especially when the close of the first Kyoto period is approaching¹.

International agreements such as the UNFCCC and the Kyoto protocol are implemented at state-level, through legal rules and legislation. In order to understand the implementation process, I have chosen to use theories of Multi-level Governance (hereinafter, MLG) and Sociology of Law. This allows me to work both with the internal legal perspective and with external sciences, such as sociology, political science and governance. Climate science needs to take a multidisciplinary approach towards research and studies – because of the variety of disciplines which are involved in the research of climate change regulations. This doctoral dissertation will analyze the implementation of legal rules regarding greenhouse gas (hereinafter, GHG) emission reductions with specific reference to the industrial sector in Lithuania. Lithuania is one of the member states of the European Union. It ratified the UNFCCC in 1995 – and the Kyoto protocol in 2002. With this Lithuania committed to reduce GHG emissions by 8 % compared with 1990, by 2012.

Topical events in the international arena

The ambitious aim to have a new agreement in place failed during the COP15/ CMP5² sessions in Copenhagen, in 2009. Participating countries could not agree on further obligations and ways to solve the problem of climate change, in a manner acceptable to all Parties (states that have ratified the protocol). According to the Kyoto protocol, firstly 37 industrialized countries and the European Community

¹ It is not clear yet what is the future of this international agreement after 2012.

² Conference of the Parties (COP) to the UNFCCC; Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Kyoto Protocol (CMP)

ought to take domestic actions against climate change and fulfill international commitments. Secondly, by the Kyoto protocol countries were provided with other possibilities to reduce GHG emissions, outside their territories. This possibility is given by participating in flexible mechanisms of the Kyoto protocol (so called “market based mechanisms”) and making emission reductions abroad.

Yvo de Boer, Executive Secretary of the UNFCCC, made an official statement after the Copenhagen sessions. He noted that in spite of the fact that a new agreement had not been signed, an accord with significant elements was reached. According to the UNFCCC, the negotiations in Copenhagen were important because climate change was raised to the highest level of government. The accord also shows a political consensus on a long-term global response of mitigation and adaptation to climate change. Besides, a full set of decisions has been made to finalize the implementation of climate change action.

Further negotiations in Cancun in 2010 were more fruitful than expected. One of the significant points of the key agreements was that it was agreed in a mutually accountable way to reduce GHG emissions. In addition, a comprehensive package was agreed by Governments in order to help developing nations to deal with the climate change.

However Christiana Figueres, Executive Secretary of the UNFCCC, considering achievements accomplished in Copenhagen (the Copenhagen accord in particular) – defined GHG reductions and also emphasized that reduction needed to be implemented as fast as possible. The Secretary stated that implementation must “be accompanied by credible accountability systems that would help in measuring real progress” (UNFCCC official statement after COP16/CMP6 in Cancun, 2010).

The official report of the UNFCCC estimates that if all expected targets and actions are fully implemented, “they could deliver only 60 percent of the emission reductions that science says will be needed to stay below the agreed two degree rise in average temperatures” (*Ibid.*). Yet even if the 2 degrees target will be reached, this does not assure the survival of the most vulnerable people. According to Figueres’ statement, Tuvalu, the Maldives, Kiribati, Vanuatu are looking for ways to evacuate their entire population. This is a consequence of salt water intrusion and rising sea levels. Hence political agreements appear still to not be sufficient enough.

The aim of the research

Nevertheless, existing international climate change agreements and the European Union (hereinafter, the EU) legislation are likely to influence different levels of governance, including national legal systems and administrative schemes

that receive mandates from the government to implement certain rules. The IPCC³ fourth assessment report (AR4) describes implementation as:

The actions taken to meet commitments under a treaty and encompasses legal and effective phases. Legal implementation refers to legislation, regulations, judicial decrees, including other actions such as efforts to administer progress which governments take to translate international accords into domestic law and policy. Effective implementation needs policies and programmes that induce changes in the behaviour and decisions of target groups. Target groups then take effective measures of mitigation and adaptation (IPCC, 2008, p. 82).

Implementing international requirements and objectives at state level is a difficult task placed on governments. Governments need to develop strategies for implementation, suitable to their own particular contexts. What sectors and levels are affected and how should be discussed, as well as what response will be triggered?

The implementation of legal rules – and the impact of these legal rules on society – is one of the research issues of sociology of law. Research has been done on implementation from different aspects by Åström (1998, 2005), Hydén (2006), Svensson (2008), Svensson, Larsson (2009), Wickenberg (1998), Alkan Olsson J., Alkan Olsson I. (2008) and others. The policy implementation in Lithuania was analysed by Vilpišauskas, Nakrošis (2003, 2004), Maniakas (2004) and other scholars.

According to my view, the implementation of climate change regulations is done through a hierarchical top-down and regulated implementation of legal rules and associated actors involved at different levels. Hierarchical order represents the implementation chain which consists of the international level (the UNFCCC and the European Union), the state (Lithuania), sub-state (administrative bodies) and industry, which have to apply the legal rules in their activities. This is a formal structure of implementation. Another parallel structure of implementation, related to reality in society, which is more complex. Climate change regulations likely cause impacts and response to legal rules in society. A sociology of law perspective makes it possible to relate top-down implementation of legal rules to society. It also shows how the implementation of legal rules sometimes works from a bottom-up process.

³ The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) is the leading international body for the assessment of climate change. IPCC was established by the United Nations Environment Programme (UNEP) and the World Meteorological Organization (WMO) in order to provide the world with a clear scientific view on the current state of knowledge in climate change and its potential environmental and socio-economic impacts. (Organisation. IPCC [interactive]. Available at <http://www.ipcc.ch/organization/organization.shtml>; accessed online: April 10, 2011).

It would be an input to sociology of law as well as to administration and management if the implementation of climate change regulations is analyzed from a Multi-level governance perspective, which describes the dispersion of authoritative decision-making across multiple territorial levels (Bache, Flinders, 2004). The aim of the research is to improve the understanding of implementation through Multi-level governance regarding regulations with requirements for GHG reductions.

Research question and sub-research topics

In order to meet the research aim, the main research question raised is:

How does Lithuania, specifically the industrial sector, implement GHG reduction requirements under the Kyoto protocol and the European Union regulations?

The research is done through empirical studies in three main companies of energy industry and one company of fertilizers industry. These are some of the industries which are involved in the obligatory participation in GHG emission trading system (EU ETS) and account for nearly the largest GHG emissions in the state.

Lithuania became a part of the European Union in 2004. Since then laws and regulations in the state have to be harmonized with the EU's *acquis communautaire*. With this, a vertical perspective of implementation emerges – and it is considered that “politics and policy-making in the EU have to be regarded as multilevel governance” (Benz, Zimmer, 2008, p.1).

The European Union has become one of the leading players to address climate change problems. EU policies and regulations regarding climate change are more ambitious than obligations under the Kyoto protocol. Nevertheless, the fulfillment of obligations to reduce GHG emissions of the industrial sector, participating in the EU ETS, looks as successful implementation at present. However what is success in this case? What lies deeper under official numbers of achieved GHG reductions in the industrial sector?

To understand this, the research will be carried out through a multidisciplinary approach to sociology of law, multi-level governance and public administration. This is a thorough approach to comprehend the context in which norms on different levels of implementation arise. Hence there is a formal structure of implementation of legal rules (regulations) and reality, or in other words “law and society”. To reveal this approach and elaborate on the main research question, the following sub-research topics are explored:

1. description and analysis of legal frameworks regarding reductions of GHG emission and how they are related to each other;

2. evaluation of the most dominant driving forces and norms affecting actors on each level of implementation;
3. responses on policy implementation from the industrial sector.

Scientific novelty

The original contribution to science and public administration studies is based on the fact that the research is carried out through a multidisciplinary approach to multi-level governance, public administration and sociology of law. The implementation of rules related to GHG emission reductions will gain another aspect which will improve the understanding of policy implementation, the impact of legal rules and its interaction.

Volume of Dissertation

The dissertation consists of an introduction and six main parts, the reference list (144 resources) and nine annexes. The dissertation consists of 129 pages (excluding annexes).

Structure of Dissertation

The first part “Theoretical Considerations: Multi-level Governance and Implementation Perspectives” covers theoretical considerations on several disciplines which are linked in the doctoral dissertation. Firstly, theoretical considerations on multi-level governance theory, its approaches and research perspectives, are presented, covering related sub disciplines and policy areas. To get a thorough understanding of shifts in governance, it should be described in “much stronger multidisciplinary orientation embracing politics, law, public administration, economics <...> as well as sociology, geography and history” (Van Kersbergen, Van Waarden, 2004, p. 143). Hence secondly, studies on implementation from policy and administration perspectives are described. Third, research on the implementation of the European Union law is assessed. Fourth, studies on environmental policy and multi-level governance are described as well as relevant issued of climate change. The final focus is on multi-level governance, implementation and sociology of law.

The second part “Methodology” presents a selection of methods used throughout the research in order to collect empirical data – and their applicability afterwards. The analysis is focused on different levels of policy implementation regarding GHG emission reductions – supra-state; state; sub-state and industry (described as arenas afterwards). A classification and a description of arenas that are considered in the research are given. Methodological tools are presented and operationalisation is described in this part.

Table 1. Levels and Corresponding Arenas of Policy Implementation

Level	Arena	Actors / Institutions
Supra-state	International / UN and the European Union	The UNFCCC Secretariat, The European Commission (The Directorate-General for Climate Action (“DG CLIMA”) ⁴
State	National / Lithuania (N)	Representatives from the Committee on Environment Protection, the Seimas of the Republic of Lithuania; the Ministry of Environment of the Republic of Lithuania
Sub-state	Administrative (relevant administrative structures) (A and A ¹)	Representatives from the national Environmental Protection Agency, Regional Environmental Protection Departments; relevant state institutions, public enterprises with mandates to carry certain activities regarding GHG emission reductions, related non-state institutions
Societal	Industrial (I)	Representatives from companies, included into the EU ETS and which activity is affected by legislations regarding GHG emission reductions

The table is made by the author referring to the implementation chain, presented by Hydén (2006). Coding N, A, A¹ and I is used to present relevant quotes in the dissertation.

The Methodology section also elaborates on the studies that were carried out during the research – a pre-study and selection procedure of actors, a study of legislation and documents and a study of semi-structured interviews.

A pre-study. The following tasks were raised during direct observation:

- to gain knowledge about the research field through the relation with cognition object;
- to identify legal acts with requirements for GHG emission reductions, analyze their types and supremacy;
- to explore actors on different arenas that have to deal with the creation and implementation of legal rules towards the reduction of GHG emissions;
- to observe relationships and power dimensions between actors in different arenas and to observe how interests are represented;
- to review international and analyze national official reports about GHG emissions during the pre-Kyoto (2005-2007) and Kyoto periods (2008-2012);

⁴ Although The United Nations and the European Union operate according to different principles, but they are considered as one “international” arena because of supremacy “power” towards the state.

A principle of “centrally placed courses” (Esaïsson, Gilljam et al., 2004) was used for selection of actors. Criterion sampling, stratified sampling and snowballing sampling (Bitinas, Rupšienė et al. 2008) were used to narrow the selection and generalize in the qualitative research.

A Study of Legislation and Documents. The following tasks were foreseen to be carried out during this study:

- to collect and structure empirical data (related legislation) on each level of implementation;
- to determine spheres of legislation, directly or indirectly related with GHG emission and permits issuance for operators;
- to identify a certain trend of legislation; and
- to identify institutions and mandates according to the laws and government acts.

A study of legislation was performed doing content analysis. The main focus when analyzing legislation was to determine the structure of distribution of tasks and spheres of competence among institutions in the national arena, institutions in the administrative arena and other bodies.

Table 2. Linkages Between Arenas and Corresponding Legislation

Arena	Corresponding legislation
International arena	<ul style="list-style-type: none"> • The United Nations Convention On Climate Change; • The Kyoto protocol; • Secondary legislation of the EU: related directives, regulations, resolutions.
National arena	<ul style="list-style-type: none"> • Laws: adopted by High authority with legislative power (The Seimas of the Republic of Lithuania); • The Government acts, other legal acts, adopted by the Seimas of the Republic of Lithuania and by the Government of the Republic of Lithuania (authority with legislative and executive power: decisions, strategies, regulations, orders, procedures, etc)

A Study of Semi-structured Interviews. In depth interviewing was used as another data collection technique during qualitative research. Semi structured interviews were carried out in Lithuania in three sessions: September 22 – October 7, December 17 – 28, 2010 and February 28 – March 4, 2011. In total, 22 interviews from 40 minutes to an hour and a half were conducted in different arenas (national, administrative and industry). Interviews were recorded and transcribed afterwards in more than 200 pages.

The questions for interviewees were formed in such a manner to reveal features, indirectly linked to three dimensions influencing norms to occur: will,

knowledge and possibilities / restrictions (Hyden-Wickenberg, 2008) – as well as to identify the impacts on implementation of relevant climate change regulations in different arenas.

Table 3. Scheme Matrix of Categories and Arenas

Inter- viewees Cate- gories	National arena			Administrative arena			Industrial arena		
	Inter- viewee	Inter- viewee	Inter- viewee	Inter- viewee	Inter- viewee	Inter- viewee	Inter- viewee	Inter- viewee	Inter- viewee
1 st Category	X	X			X	X	X	X	
2 st Category		X	X	X				X	X
3 st Category		X	X		X	X	X	X	
4 th Category	X	X			X	X	X	X	
5 th Category	X		X	X		X	X		X

The following categories (patterns) during the research were identified: a small state (1); knowledge (2); threat of losing production (3); means for compliance (4); and standard of living and priorities (5).

The third part “The Legal Framework and Distribution of Power” presents empirical data regarding legislation. Distribution of power regarding GHG emission reductions is also analyzed in this part. Distribution of tasks and spheres of competences among arenas is elaborated – mandates, institutions and their relationship is distinguished. With this dispersion of authoritative decision making and implementation across multiple arenas is scrutinized.

The part elaborates on legal frameworks in order to present relevant international and the EU legislation in relation to the UNFCCC – and its’ Kyoto protocol focusing on GHG emission reduction requirements as well as subsequent effects on different arenas. Climate law of the European Union is elaborated upon. The implementation of the main directive (the directive which has established the scheme for GHG emission allowance trading – the EU ETS within the EU) in the national and administrative arenas and its relation to the industrial arena is expounded. The scheme of core tasks per institution is presented.

Legislation analysis is needed to follow the distribution of tasks and spheres of competence among arenas.

The fourth part “Presentation of Empirical Data” presents the empirical data from interviews in three arenas in Lithuania: national, administrative and industrial. Categories were formed when identifying themes during the interviews in these arenas. Most categories come from the interview questions and responses, as well as intuitively capturing patterns. Different views help to

elaborate on different notions (understanding) between arenas – and contribute to a better policy implementation as well as multi-level governance.

Chapters in this part present five main categories: a small state (1); knowledge (2); threat of losing production (3); means for compliance (4); and standard of living and priorities (5). Quotes from the interviews support the categories and present corresponding attitudes in each arena. A short summary about each arena is given.

The fifth part “Analysis and Research Findings” links MLG theory together with legal frameworks and investigated arenas. The analysis starts with theoretical discussions and is followed by the responses to MLG and legal rules on different arenas analyzing categories. The results of the study are analyzed according to the scheme which is presented below:

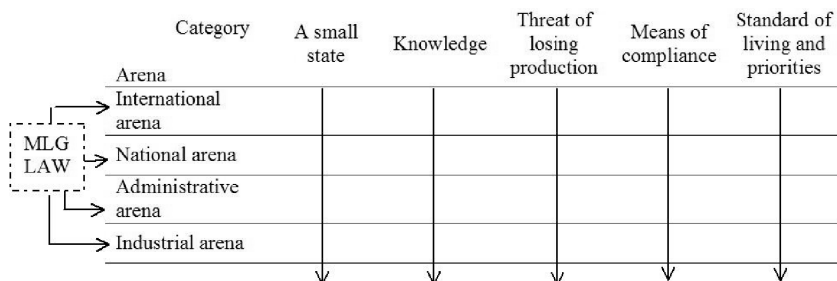

Figure 1. Interlinkages of MLG and Legal Frameworks with Arenas and Categories

Although MLG has different approaches of analysis, in the study MLG is understood as the EU governance system, where authoritative decisions are made across different multiple territorial levels. Vertical interactions between arenas play a big role in governance, as well as the implementation of legal norms and distribution of tasks for administrative structures. Each arena has its own powers and tasks to be fulfilled. The results of the policy implementation of GHG emission reductions show that requirements are set (legitimized) in the international arena. This begins a top-down process of policy implementation and vertical interactions of MLG.

Requirements have to be further implemented in finding ways to meet the commitments of the state. Industrial activity is the source of GHG emissions, hence the sector is most directly affected by state obligations. Yet the industrial arena has its own driving forces that influence the actions it takes. Horizontal as well as vertical interactions between arenas and actors occur. Horizontal interactions in the study involve the participation of non-state and non-administrative structures. These include the Lithuanian District Heating Association (LDHA);

The Confederation of Industrialists (LPK); a private consultation company (Cowi Lietuva); and independent verifiers. However, vertical interactions play a more significant role in a formal, top-down flow of implementation.

The study reveals that in the national arena both the Seimas and the Government of the Republic of Lithuania have political and legislative power to achieve GHG emission reductions. Results show that the Committee of Environment Protection at the Seimas of the Republic of Lithuania and the Ministry of Environment of the Republic of Lithuania, are the key institutions in the national arena. The presentation of legal frameworks also shows that the actions of these institutions are coordinated with the appropriate structures in the same arena. Laws and government acts are adopted – requirements to achieve GHG emission reductions are legitimized and tasks are distributed among institutions in other arenas. Administrative structures (institutions) of the administrative arena in this case receive tasks in order for the overall objectives of the country to be implemented. Key institutions are Regional Environmental Protection Departments and the Environmental Protection Agency that coordinates the work of REPDs; the Lithuanian Environmental Investment Fund; and the National Accreditation Bureau. Horizontal interactions involve the participation of State enterprise Energy Agency, independent verifiers, and private consultation companies.

The tasks in the administrative arena are met as formal enactments. Although the tasks are defined as clear objectives, their implementation still requires appropriate knowledge and capability.

Findings of the qualitative research identify five categories that are analyzed in the context of MLG, legislation and four arenas, according to the model built in the dissertation. An analysis of categories reveals what affects actors in each arena.

The 1st category – *A small state* – identifies possibilities (or restrictions) of a small state in terms of the economy – and estimates the effects of supreme legislation. Obligatory implementation of the EU legislation can be identified as a driving force that affects the national arena – and subsequent environmental outcomes. A major identified restriction in this category is a dependency on the natural resources of other countries. This issue touches energy security supply and imported natural gas. It is a norm to meet assigned tasks as formal enactments for implementation in the administrative arena, which also points to a dependency on the EU. Restrictions – or an inability to influence changes in this particular category – are revealed in the industrial arena. Nevertheless, the findings show that supreme legislation is a driving force for positive outcomes regarding GHG emission reductions in Lithuania.

The 2nd category – *Knowledge* – is identified through comprehension of climate change issues, **understanding and knowing the legislation and**

technological knowledge on how to implement GHG emission reductions in production. The national arena reveals that early and successive education is a driving force for the raising of consciousness in society. The administrative arena also states the importance of education. A driving force identified in this arena is the need for competences and technical knowledge to fulfill relevant tasks. Restrictions imply that new tasks are not always supplemented with adequate training or resources in order to provide good public services. Hence, it is a norm when administrative state institutions build official and non official bilateral cooperation with non-state institutions with mandates (independent verifiers or public enterprises). Anyway, the industrial sector forces improvements – in turn a driving force for the administrative arena. Herewith the industrial sector stresses the importance of clear requirements of legislation and technical knowledge – which is a norm in order to implement GHG emission reductions. It is a norm for the industrial arena to have horizontal and vertical interactions to obtain necessary knowledge.

The 3rd category – *Threat of losing production* – is identified through competitiveness, market regulations, profitable solutions and investments. These are driving forces, and condition of technologies – as restrictions or possibilities. A driving force for the national arena is the interest of the state to keep industry in its territory, because of income and higher employment, although developing countries attract production due to lower legislative standards and a more lax taxation system. The administrative arena reflects that rapid tightening of requirements for industry is an intimidating norm of the development of the EU ETS. However, refusing incompatible technologies and greening production are said to be driving forces for the industrial sector. Respectively, the industrial arena states the possibility of industry transfer and reveals limitations for change – time and technological possibilities. This arena also stresses that industry transfer would affect income to state budget (in taxes) and unemployment.

The 4th category – *Means of compliance* – is identified through a norm of tightening environmental requirements for GHG emission reductions, along with the stages of the EU ETS and the use of renewable energy sources. The use of renewable energy resources, stages of the EU ETS and projected fines are driving forces for compliance. Although external proceedings (such as the transformation of the economy) have made it possible to achieve GHG emission reductions historically, nowadays driving forces for compliance can be seen through the need of investments into cleaner technologies and compliance with legislation and sanctions.

The 5th category – *Standard of living and priorities* – reveals an overall relation to the problem of climate change. It explains driving forces for actions (or

inactions) against climate change impacts. Driving forces are usually interlinked with other external factors – living conditions, the economic situation of the company or the overall situation in the state. Because of existent direct impacts of climate change and standard of living, views and preferences are prioritized differently.

The sixth part of the dissertation “Conclusions and Suggestions” aims to provide answers to the research question and research sub-topics, as well as to explore possible suggestions and the future outlook for Lithuania. **The conclusions that are presented in this part on the implementation of the Kyoto targets in Lithuania could only be reached analyzing theoretical aspects of multi-level governance – referring to the dispersion of authoritative decision making and implementation across multiple arenas – in combination with this particular perspective of sociology of law. Such an interdisciplinary approach is scarce and allows finding novel solutions and approaches of MLG when implementing obligations to effect GHG emission reductions.** The analysis of scientific literature of MLG and the implementation of legislation lead to structuring the model for investigation that involves the international, national, administrative and industrial arenas – where power relations are distributed among different actors. Hence, the model encompasses a top-down approach of MLG and implementation of legal rules. From this aspect **MLG is seen with dominant vertical direct and indirect interactions between arenas. Horizontal interactions also emerge with the participation of state, non-state and non-administrative structures.**

1. Description and analysis of legal frameworks regarding reductions of GHG and how they are related to each other

In order to describe legal frameworks regarding reductions of GHG, several kinds of international legal documents are considered in this dissertation. These are the UNFCCC, the Kyoto protocol and relevant secondary European legislation regarding GHG emission reductions (that Member states have to transpose into national legal codes). **The EU legislation has the role of “safeguarding” Member states (including Lithuania) in the implementation of the UNFCCC and the Kyoto protocol. The EU sets higher quantitative obligations regarding GHG emission reductions.** Moreover it also foresees relevant policies for achieving reductions. At the same time, the EU legal system is obligatory – sanctions are foreseen for not implementing EU legislation. Hence, **more ambitious targets of GHG reductions are imposed upon the Member States. It has a positive outcome on the environment, as the results show that otherwise obligations would not take root in Lithuania.**

International legislation having been transposed into the national legal code, the state's public administration is legitimized for the execution of relevant tasks in the national (as well as international) arenas. **Analysis of legal frameworks shows that there are several frameworks created in order to achieve GHG reductions. Frameworks are associated with the relevant authority (institution) in the state that has either legislative or executive powers (the Seimas or the Government of the Republic of Lithuania). Hence, as it has been described in this dissertation – tasks are imposed to a number of relevant administrative structures (institutions) with the governmental legislation (or more rarely, directly with the EU legislation). The following implies task-specific jurisdictions – theory analysis of the dissertation points this feature to Type II MLG. Cooperation among institutions and actors from the same or different arenas are either legitimized (foreseen by the legislation) or appear in practice. Hence, cooperation conditions either vertical or horizontal direct and indirect interactions that also indicate features of MLG.**

2. Evaluation of the most dominant driving forces and norms affecting actors on each level of policy implementation

To summarize driving forces that affect the actors in different arenas of policy implementation regarding GHG emission reductions in Lithuania, I start with the most dominant – the supreme legislation. In Lithuania this driving force is strong as **the state needs to follow supreme legislation in spite of the fact that it is considered to be a small state. Dependency on natural resources (especially natural gas) of other countries identifies restrictions.** But there is a small possibility that allows to have dispensation from the rules of the EU legislation – and this implies possibilities for Lithuania. Thus obligatory implementation of the EU legislation drives actors in the national arena to design the legislation in line with the restrictions from the EU. Consequently actors in the administrative arena are restricted to implement tasks that are imposed on them by the legislation. They consider this as a norm. Regarding the industrial sector, in general this arena is restricted to following the rules, due to their inability to influence regulatory outcomes. Nevertheless, **findings show that supreme legislation is a driving force for positive outcomes regarding GHG emission reductions in Lithuania.**

Another driving force, perhaps of a less restrictive nature, but providing big opportunities, is knowledge. It implies awareness of climate change issues, understanding the necessity for changes, knowing legislation and having technological knowledge. The national arena reveals that early and successive education is a driving force for the raising of awareness in society. The administrative arena express that **it is the norm for institutions to have**

competences and technical knowledge to fulfill relevant tasks. However, restrictions imply that new tasks are not always supplemented with adequate training or resources. Hence, there is a norm when administrative state institutions build official and non-official bilateral cooperation with non-state institutions (independent verifiers or public enterprises). Anyway, the industrial sector forces improvements, which is a driving force for the administrative arena. In general, if clear requirements on new legislation are made in the national arena and new technical training is provided to and from the administrative arena, the industrial arena must benefit in this situation. Nevertheless this is not always the case.

A very powerful driving force is originated from the threat of losing production by the actors in different arenas. Legislation requirements force changes in technologies in order to produce environmentally friendly products and simultaneously achieve GHG emission reductions. The changes are connected with additional costs for renovations. Not changing may impose sanctions and may cause potential losses in the volume of production and profits. However, at first the **industrial sector is forced to effect changes in order to make products competitive on the European market. Consequently, a driving force for the national arena is the interest of the state to keep industry inside the country, as industrial production is directly connected to state budget income and the wealth of citizens.**

Another driving force which can be mentioned is connected with standard of living and preferences. It explains driving forces of actions (or inactions) against climate change impacts. **Driving forces are usually interlinked with other external factors – living conditions, the economic situation of the company or the overall situation in the state.** The preferences of the families or their views can be changed considerably due to growing concerns on climate change issues. These changes in preference directly influences the industrial sector through the demand on different types of products. Hence, **because of existent direct impacts of climate change and standard of living, views and preferences are prioritized differently.**

3. Responses on policy implementation from the industrial sector

The reaction from the industrial sector gives an answer as to how requirements under legal rules to reduce GHG are implemented in practice. **Requirements under legal rules condition industry to make changes in technologies in order to produce greener products. Hence, with this GHG emission reductions are achieved. The results of the dissertation show that industry is provided with the means to comply with requirements – these are the EU ETS; the use of renewable**

resources; and the use of Kyoto flexible mechanisms. However in order to implement these, the industrial arena emphasizes that more time and long-term planning are needed, as well as consistency of legislation at the national level. Industry is described as “a giant with wooden legs” who demonstrates its inflexibility. Inability is expressed through outcomes – if changes are not possible to perform in old technologies, there is a risk of losing segments of industry in the state.

Responses from the industrial arena are also connected with expressing companies’ concerns, needs and interests. It is done in several ways. Firstly, companies contact institutions in the administrative and national arenas directly. Secondly, the industrial sector affects the national and international arenas with the help of associations. Moreover, in order to implement legal rules, companies often collaborate with national and international consultant companies. Hence, **results of the dissertation identify several types of interactions and interest representation – vertical and horizontal, direct and indirect interactions – also a feature of MLG. Responses from the industrial arena also reveal that big concerns in Europe impose rules through lobbyism, which shows power and capacity of big industries. In general, demanding requirements to achieve GHG emission reductions may set a higher price for the product itself – it is not a rule, however a high probability.**

How does Lithuania, specifically the industrial sector, implement GHG reduction requirements under the Kyoto protocol and the European Union regulations?

“Lithuania, having signed the Kyoto protocol accepts obligations with the world to reduce climate change”

Quotation from the interview

“No entrepreneur will green their enterprise if he becomes less competitive. He will green it if his goods will become more marketable”

Quotation from the interview

It is now time to return to the main puzzle of how Lithuania, specifically the industrial sector, implements GHG reduction requirements. Having ratified the UNFCCC and the Kyoto protocol and being one of the Member States of the EU, the state has international and European obligations. Using theoretical concepts of MLG, the research in the dissertation involves four arenas that create a system to investigate the policy implementation “from top to bottom”. One of the findings of the research imply that **rules regarding GHG emission reductions would not take root in Lithuania without the international convention and supreme legislation of the EU, which sets much higher requirements comparing**

with the Kyoto protocol. Hence, following international obligations, Lithuania transposes requirements to reduce GHG emission into national legislation – this being a state obligation. With the appropriate laws (Law on Financial Instruments for Climate Change Management and others) and subordinate legislation (the Resolution on Mandates to Implement the Law on Financial Instruments for Climate Change, Description of the Procedure of the Issuance and Trading in GHG Emission Allowances, etc.) are either created or affected. Respectively, legislation affects institutions. **This builds an institutional structure (system) for policy implementation regarding GHG emission reductions in the national and subsequently administrative arenas.** Afterwards, direct duty is transposed to the industrial sector which has to implement GHG emission reductions in practice. In spite of great GHG emission reductions due to external proceedings (transformation of economy after gaining independence, its recession, etc.), the state has to foresee a lot of relevant changes in its legislation due to the EU climate change laws. Respectively, changes and their requirements affect industrial activity. Although means for GHG reductions are provided (the EU ETS, the use of renewable resources, the use of Kyoto flexible mechanisms), in the industrial arena they are implemented, not from the start of the EU ETS when obligations were imposed, and out of continuity. The findings of the dissertation show that arenas have different priorities and driving forces that might explain the tension between arenas and future results of GHG emission reductions accordingly.

SUGGESTIONS AND FUTURE OUTLOOK

The dissertation comes up with several suggestions from the MLG and sociology of law perspectives, on how Lithuania can meet GHG emission reduction requirements that are imposed by the EU legislation.

Much more attention should be paid to overall awareness in society regarding climate change and its impacts through education and the raising of awareness. Moreover, the **implementation of legislation provisions or tasks should be supplemented with consecutive and adequate training in every arena as well as relevant resources (human and financial).**

It would be meaningful to explore possibilities and costs to big industries to green their production in order to meet the increasing requirements of the EU. Besides, the costs of investments and their impact on final products and society should be elaborated upon. Hence, a dilemma in meeting environmental standards, preferences and consequences arise.

Possibilities of a small country to represent interests in the international arena should be discussed and become more active using vertical direct and indirect interactions between actors in the international arena.

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS

1. Naujėkaitė, J., Lazdinis, I., Åström, K. Interdisciplinarity of Implementation of Climate Change Regulations (source language – Lithuanian: Klimato kaitos reguliavimo koncepcija: jos įgyvendinimo tarpdiscipliniškumas). Internships of Doctoral Students at Foreign Research Centers // Conference papers, 17 March 2011. Vilnius: Research Council of Lithuania, p. 11-13.
2. Naujėkaitė, J. Implementation of International Climate Change Agreements on Local Level from the Perspective of Sociology of Law. *Norms Between Law and Society – A Collection of Essays from Doctoral Candidats from Different Academic Subjects and Different Parts of the World*. Hydén, H. (ed.). Lund studies in sociology of law 37, 2011. p. 149-166 // *forthcoming*
3. Naujėkaitė, J., Lazdinis, I. Interdisciplinarity of Climate Change Regulations (source language – Lithuanian: Klimato kaitos reguliavimo tarpsektoriškumas) // *Strategy and Practice of Sustainable Development: Scientific Publications*, 2009 No 1 (3). Mykolas Romeris University, p. 18-26.
4. Naujėkaitė, J. Implementation of the Kyoto Obligations. Climate Change and Sustainable Development Interaction (source language – Lithuanian: Kioto protokolo išpareigojimų įgyvendinimas. Klimato kaitos ir darnaus vystymosi sąsaja) // *Strategy and Practice of Sustainable Development: Scientific Publications*, 2008 No. 1 (2). Mykolas Romeris University, p. 51-60.

PRESENTATIONS IN SCIENTIFIC CONFERENCES

1. Naujėkaitė, J. Interdisciplinarity of Implementation of Climate Change Regulations (source language – Lithuanian: Klimato kaitos reguliavimo koncepcija: jos įgyvendinimo tarpdiscipliniškumas). Conference “Students’ Scientific Practise and Research 2011”. Research Council of Lithuania, 17 March 2011.
2. Naujėkaitė, J. Climate Change and Sustainable Development from a Perspective of Sociology of Law. Second German Environmental Sociology Summit “Reshaping Nature: Old Limits and New Possibilities”. UFZ, Leipzig, Germany, 5-7 November 2009.
3. Naujėkaitė, J. The Interdisciplinarity of Climate Change Regulations (source language – Lithuanian: Klimato kaitos reguliavimo tarpsektoriškumas). Scientific Conference “Strategy and Practice of Sustainable Development”. Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, Environmental Policy Department, 28 May, 2009.
4. Naujėkaitė, J. Implementation of the Kyoto Obligations. Climate Change and Sustainable Development Interaction (source language – Lithuanian: Kioto protokolo reikalavimų įgyvendinimas. Klimato kaitos ir darnaus vystymosi

sąsaja). Scientific Conference „Strategy and Practice of Sustainable Development“. Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, Environmental Policy Department, 29 May, 2008.

INTERNSHIPS

Internships at Lund University were carried out during the following periods: August – November 2008; October 2009 – May 2010; September 2010 – October 2011.

The possibilities for internships were kindly provided by The Swedish Institute, The Research Council of Lithuania and Mykolas Romeris University.

CURRICULUM VITAE

PERSONAL INFORMATION

Name, last name	Julija Naujėkaitė
E-mail	julija.naujekaite@gmail.com
Date of birth	April 14, 1976

EDUCATIONAL BACKGROUND

October 2007-2011	Doctoral studies (Social Sciences, Management and Administration)
Organisation	Mykolas Romeris University
August-November 2008, October 2009-May 2010, September 2010-October 2011	Internships at Lund University (Sweden)
October 2005-January 2007	Master Degree in Public Administration (Programme of the EU Policy and Administration)
Organisation	Mykolas Romeris University
September 1999-July 2001	Master Degree in Management
Organisation	Kaunas University of Technology
September 1994-June 1999	Bachelor degree in Business Administration
Organisation	Kaunas University of Technology

WORK EXPERIENCE

May-June 2010	Lecturer
Name of employee	Environmental and Sustainable Development Policy Mykolas Romeris University
August-October 2009	Project Manager
Name of employee	Participation in preparation of Lithuania's Fifth National Communication under the United Nations Framework Convention on Climate Change UAB Cowi Lietuva
February 2005-February 2009	Administrator of GHG Registry of Lithuania
Name of employee	Lithuanian Environmental Investment Fund

LANGUAGES	Lithuanian (native), English, Russian, German
-----------	---

RESEARCH INTEREST

Climate change policy, Environmental policy, Implementation, Multi-level governance, Sociology of Law

Errata list (Summary)

Julija Naujėkaitė

The Implementation of the Kyoto Targets in Lithuania from a Perspective of Multi-level Governance

page 22	para. 5, line 5:	rugpjūčio 14 d. should be balandžio 14 d.
page 24	para. 1, line 4:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 24	para. 2, line 1:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 24	para. 2, line 12:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 24	para. 3, line 5:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 25	para. 2, line 2:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 25	para. 2, line 4:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 27	the main research question:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 27	para. 6, line 3:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 30	Table 2, line 3	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 31	para. 5, line 2:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 35	para. 3, line 2:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 35	para. 3, line 7:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 38	the main research question:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 38	1 st quotation:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol
page 38	para. 6, line 3:	Kyoto p rotocol should be Kyoto P rotocol